

POLICY PAPER

**V ROLI UNIJNÍHO SOLITÉRA?
ČESKÁ REPUBLIKA
A MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ SOUD**

Veronika Bílková

listopad 2007

Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i.
Nerudova 3
118 50 Praha 1

V roli unijního solitéra? Česká republika a Mezinárodní trestní soud

Veronika Bílková

V roce 1998 vznikl stálý Mezinárodní trestní soud (MTS), který má za úkol stíhat pachatele nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, tedy zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. O desetiletí později, na konci roku 2007, je Česká republika jediným členským státem Evropské unie, který dosud zakládající dokument MTS, tzv. Římský statut, neratifikoval, a zůstává tak stranou této jedinečné historické iniciativy. To naši zemi připravuje o možnost podílet se na dalším vývoji mezinárodního trestního soudnictví, zbavuje ji příležitosti spolupracovat o praktických aspektech fungování MTS, snižuje její prestiž ve světě a znevěrohodňuje politiku prosazování lidských práv a šíření demokracie, k níž se naše země dlouhodobě hlásí. Ratifikaci Římského statutu přitom nestojí v cestě žádné nepřekonatelné právní ani politické překážky a její realizace by pro nás neměla žádné zásadní negativní důsledky. Bylo by proto vhodné, aby Česká republika přehodnotila svůj dosavadní postoj k MTS a co nejdříve se připojila ke 105 státům světa (včetně všech partnerů z EU), které již Římskému statutu řekly své ano.

Co je Mezinárodní trestní soud a jak funguje?

Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court*) je stálá mezinárodní soudní instituce, která byla zřízená mezinárodní smlouvou, tzv. Římským statutem, přijatým dne 17. července 1998 v Římě. Pro vznik MTS tehdy hlasovalo 120 států, mezi nimiž byla i Česká republika. Ta také o několik měsíců později, v dubnu 1999, Římský statut podepsala, čímž se zavázala zdržet se jakéhokoli jednání, jež by mohlo mařit předmět a účel zakládající smlouvy MTS. Římský statut vstoupil v platnost ke dni 1. července 2002, tři měsíce poté, kdy jej ratifikoval požadovaný počet 60 států. Sám soud začal reálně fungovat na jaře roku 2003. V současné době již prošetřuje čtyři okruhy případů, které se týkají závažných zločinů spáchaných na území Demokratické republiky Kongo, Ugandy, Středoafričské republiky a Súdánu. První rozsudky by měly padnout v horizontu několika měsíců až, vzhledem ke komplexnosti kauz, několika let.

Mezinárodní trestní soud stíhá pachatele **nejzávažnějších zločinů** podle mezinárodního práva, tedy zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a – s výhradou přijetí definice – zločinu agrese. Mimo jeho pravomoc naopak zatím zůstávají různé projevy organizovaného zločinu, jako je obchod s drogami či obchod

s lidmi, a také zločin terorismu. Revizní konference, která se sejde v roce 2009, bude jednat o tom, zda tato situace potrvá, nebo se katalog stíhatelných zločinů rozšíří (např. právě o terorismus). Stejně tak rozhodne o tom, zda zločin agrese konečně dostane svou definici a jak bude tato definice případně znít. Je ovšem samozřejmé, že konference se budou moci aktivně zúčastnit jen státy, jež Římský statut ratifikovaly a podílejí se na fungování MTS. Státy jiné, mezi něž v této chvíli patří i Česká republika, budou naopak z procesu jednání a ovlivňování důležitých otázek mezinárodního trestního práva vyloučeny a případně jim pouze úloha vyrovnat se nějak s jeho výsledky, jež budou vzhledem k počtu zastoupených států nepochybně požívat značné legitimacy.

Mezinárodní trestní soud funguje na principu **individuální trestní odpovědnosti**. Stíhá tedy jednotlivce, nikoli státy, přičemž ani oficiální postavení pachatele, ani skutečnost, že pachatel jednal na rozkaz nadřízeného, nepředstavují překážku zahájení řízení. Z časového hlediska se pravomoc MTS vztahuje pouze na zločiny spáchané po vstupu Římského statutu v platnost, tj. po 1. červenci 2002. Proto nemohl soud stíhat např. Saddáma Husajna, jenž většinu svých zločinů spáchal v 80. a 90. letech, nebo zločince z válek v bývalé Jugoslávii, které se odehrály v průběhu 90. let. Podnět k zahájení řízení dává soudu některý smluvní stát, prokurátor nebo Rada bezpečnosti; vyloučení zůstávají jednotlivci (mimo prokurátora) a také nesmluvní státy, opět zatím včetně České republiky. V případech, kdy by trestní stíhání určitých osob kolidovalo se zájmy mezinárodního míru a bezpečnosti, má Rada bezpečnosti právo toto stíhání na dobu jednoho roku, s možností opakování, pozastavit. Tento postup by přicházel v úvahu např. tehdy, pokud by stíhání hrozilo vůdcům opozičních, popř. i vládních sil v zemi, kde probíhá mírový proces směřující k ukončení občanské války a kde by jakýkoli zásah zvnějšku mohl takový proces ohrozit.

Pravomoc MTS se vztahuje jen na zločiny, které jsou spáchány na území smluvních stran, nebo jichž se dopustí státní příslušník smluvní strany. Výjimku tvoří stíhání zahájená z podnětu Rady bezpečnosti, pro něž tato omezení neplatí; omezení časové, tj. vázanost na období po 1. červenci 2002, ovšem zůstává zachováno i zde. Názorný příklad nabízí současné šetření událostí v súdánském Darfúru, které probíhá bez ohledu na to, že Súdán Římský statut neratifikoval, a místní zločiny tak byly spáchány na území nesmluvního státu jeho vlastními příslušníky. To dokazuje, že nepřistoupení k Římskému statutu nepředstavuje samo o sobě žádnou záruku „bezpečí“ před vlivem MTS a že v případě opravdu závažných zločinů existuje již nyní mechanismus, který umožňuje odpor dotčeného státu k MTS prolomit a stíhat zločiny, k nimž na jeho území (nebo ze strany jeho občanů) došlo, bez ohledu na jeho vůli. Vzhledem k tomu, že tento mechanismus je spouštěn rozhodnutím Rady bezpečnosti, požívá rovněž značné politické síly a legitimacy.

Mezinárodní trestní soud sídlí v nizozemském Haagu. Má 18 soudců volených smluvními stranami na dobu 9 let. Soudci nemusejí být občany státu, který je navrhne, musejí ale pocházet z některé ze smluvních stran. To znamená, že Česká republika se v současné době nejen nepodílí na volbě, ale ani její občané nemohou být

zařazení mezi kandidáty. Kromě vlastního soudu, který má tři úseky (vyšetřovací, soudní a odvolací), zahrnuje MTS ještě úřad prokurátora, jenž přijímá a podává podněty ke stíhání, zajišťuje vyšetřování a zastupuje žalobu v řízení; a kancelář, jež zabezpečuje chod soudu po technické a administrativní stránce. Řízení před MTS má tři etapy, které tvoří vyšetřování, hlavní líčení a jednání o řádných (odvolání) a mimořádných (přezkum rozhodnutí) opravných prostředcích. Obžalovanému, který požívá všech záruk spravedlivého procesu, je možno uložit trest odnětí svobody až na 30 let nebo, ve výjimečných případech, trest doživotí. Trest smrti být uložen nemůže, neboť to odporuje převládajícím trendům mezinárodního práva.

Představuje MTS pro Českou republiku hrozbu?

Dosavadní neochota části české politické reprezentace podpořit ratifikaci Římského statutu MTS bývá zdůvodňována třemi hlavními okruhy argumentů. První má převážně **mezinárodněpolitický** charakter a vychází z tvrzení, že MTS je natolik vlivný a současně natolik málo podrobený mocenským pojistkám, že existuje reálné riziko jeho zneužití. Zvláště se v tomto kontextu objevují obavy z toho, aby se MTS nestal nástrojem v rukou totalitních států, které by jeho prostřednictvím stíhaly představitelé demokratických zemí za nevýznamná nebo zcela fiktivní porušení mezinárodního práva. Mnohé hlasy ale varují i před samotným soudem, jehož nadměrný aktivismus (ze strany soudců nebo prokurátora) by údajně mohl přeměnit MTS z užitečného nástroje v nebezpečného diktátora. Obě politické výhrady jsou zcela neodůvodněné, neboť v mechanismu MTS je zabudována řada pojistek, jež brání jeho zneužití jak soudem jako takovým, tak určitou skupinou států. Mezi tyto pojistky patří zejména následující mechanismy.

Za prvé, MTS se zabývá pouze **zločiny**, jež dosahují **vysoké míry závažnosti** a mají obvykle organizovaný a systematický charakter. To z jeho agendy vylučuje individuální excesy a izolované případy násilí, k nimž dochází prakticky ve všech konfliktech, jež by se ale neměly řešit na mezinárodní úrovni. Dané pravidlo snižuje riziko, že by se před MTS dostali např. členové mírových sil působící ve světě, neboť protiprávní činy, kterých by se tito mohli eventuálně dopustit, by stěží splnily požadavek vysoké závažnosti. To potvrzuje i dosavadní praxe soudu: všechny případy, které MTS v současnosti prošetřuje, se týkají vážných zločinů proti lidskosti a válečných zločinů spáchaných za brutálních občanských válek v afrických státech. Soud naopak odmítl řešit případy izolovaných **zločinů**, ke kterým došlo během vojenských operací západních států v Iráku či Afghánistánu.

Za druhé, MTS se zabývá jen **omezeným okruhem** zločinů, které jeho statut přesně definuje. Definice jsou dále zpřesněny v dokumentu Prvky zločinů (*Elements of Crimes*), na jehož vypracování se podílela velká část mezinárodního společenství (včetně např. USA) a který provádí detailní vysvětlení jednotlivých pojmů obsaže-

ných v Římském statutu. Soud tak má omezený prostor pro další interpretaci, a riziko, že by zločiny mohl vykládat nadměrně široce, je velmi malé.

Za třetí, MTS funguje na základě **principu komplementarity**. To znamená, že stíhání konkrétních zločinů je primárně věcí států, na jejichž území, nebo jejichž občany byl čin spáchán, a MTS se angažuje pouze tehdy, pokud tyto státy nejsou ochotny nebo schopny svému závazku dostát. Ochotou se zde rozumí subjektivní připravenost ujmout se stíhání, schopností objektivní možnost stíhání zajistit. Komplementarita zabraňuje zahlcení soudu nadměrným množstvím případů, a současně zajišťuje, aby MTS opravdu fungoval jako orgán poslední instance, který se angažuje jedině tehdy, selže-li národní rovina a hrozí-li beztrestnost pachatelů mimořádně závažných zločinů. Vzhledem k tomu, že takovou situaci si lze v případě České republiky i jiných demokratických států jen stěží představit, je pravděpodobnost toho, že by se soud někdy zabýval kauzami z těchto zemí, minimální.

Za čtvrté, MTS zůstává pod **kontrolou států**, které ho ustavily. Tyto státy se pravidelně, přinejmenším jednou ročně, scházejí na shromáždění smluvních stran, jež řeší nejdůležitější otázky fungování MTS. Shromáždění mimo jiné schvaluje rozpočet soudu, přijímá důležité dokumenty (včetně Prvků zločinů), volí soudce a prokurátory a přijímá opatření proti státu, který neposkytuje soudu součinnost. Účast na shromáždění a podíl na rozhodování v něm je vyhrazeno jen pro státy, jež ratifikovaly Římský statut, nebo k němu přistoupily. Země, které statut pouze podepsaly, mezi nimi i Česká republika, mají možnost účastnit se shromáždění jako pozorovatelé, není jim ale dovoleno hlasovat. V zájmu vyšší legitimacy se shromáždění vždy pokouší dosáhnout při rozhodování konsenzu. Pokud se mu to nepodaří, rozhoduje o věcných otázkách dvoutřetinovou většinou a jen procedurální rozhodnutí jsou přijímána většinou nadpoloviční. Tento mechanismus má zabránit tomu, aby byla určita skupina států prostě přehlasovaná. V současné době má blok států Severu (tj. blok středovýchodní Evropy a blok západní Evropy a jiných států) 41 hlasů, což je více než třetina celkového počtu hlasů ve shromáždění (105). Bez jejich souhlasu tak nemůže být přijato žádné důležité rozhodnutí. Ratifikace statutu MTS ze strany České republiky by danou skupinu ještě rozšířila a dále by minimalizovala hrozbu přehlasování států Severu státy Jihu, jehož se někteří obávají.

Je ratifikace statutu MTS Českou republikou právně možná?

Druhý argument proti ratifikaci Římského statutu MTS má **právní** charakter a opírá se o tezi, že statut v některých svých částech odporuje *Ústavě ČR* a *Listině základních práv a svobod*, a jeho přijetí by proto vyžadovalo změny těchto dokumentů. Změny by se konkrétně měly týkat ustanovení, jež zakazují vydávání vlastních občanů, resp. jejich nucení k opuštění vlasti; garantují prezidentovi republiky právo udílet milost a vyhlášovat amnestii ve vztahu k jakýmkoli trestným činům, včetně

zločinů podle mezinárodního práva; a zakotvují imunitu ústavních činitelů, konkrétně prezidenta, poslanců, senátorů a soudců Ústavního soudu. Podle odpůrců ratifikace tvoří daná ustanovení důležitou součást českého právního řádu, a jakékoli zásahy do nich jsou proto nežádoucí. Daný argument postrádá pevný právní základ: zmíněná ustanovení jsou totiž s Římským statutem slučitelná, a ratifikace statutu tak změny Ústavy ani Listiny nevyžaduje. Navíc i pokud by takové změny byly realizovány, české právo by jimi nijak neutrpělo, ale spíše by došlo k jeho dalšímu zkvalitnění.

Zákaz vydávání vlastních občanů bývá dovozován z článku 14 odst. 4 Listiny, podle něhož „*občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti*“. Jak ovšem správně konstatoval Ústavní soud v nálezu č. 66/04 z roku 2004, ustanovení reagovalo na specifické historické události (operaci „Asanace“ realizovanou komunistickým režimem) a nebylo míněno jako obecná překážka předávání českých občanů k trestnímu stíhání do zahraničí. Toto předání je možné za situace, kdy subjekt, který české občany přebírá, garantuje regulérnost trestního stíhání a má důvěru české strany. Dané podmínky jsou splněny u ostatních států EU, dochází-li k předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu, a *a fortiori* v řízeních před mezinárodními trestními orgány, zejména MTS. Předání MTS, realizované podle článku 89 Římského statutu, se totiž značně liší od klasického vydávání jiným státům: týká se úzkého okruhu předem stanovených zločinů mimořádné závažnosti; v úvahu přichází jen tehdy, pokud stát sám zločiny nepotrestá; předávané osoby nepřebírá cizí stát, ale mezinárodní orgán nacházející se pod dohledem států; tento orgán funguje podle nejvyšších známých standardů spravedlivého procesu; řízení před ním probíhá veřejně a je mezinárodně monitorované; a v případě odsouzení nic nebrání tomu, aby český občan vykonal svůj trest na území ČR. Vzhledem ke všem těmto zvláštnostem lze předávání k MTS označit za proceduru *sui generis*, na kterou se nevztahují běžná pravidla platná pro extradici, a jež tak není v nesouladu se článkem 14 Listiny. Tento názor podporuje jak výše zmíněný nálezn Ústavního soudu, tak praxe řady jiných států, jež při ratifikaci Římského statutu řešily obdobný problém jako Česká republika (např. Guatemala, Kostarika, Slovinsko a Ukrajina).

Právo prezidenta republiky udílet milost a vyhlášovat amnestii ve vztahu k jakýmkoli trestným činům (články 62, písm. g) a 63, odst. 1, písm. g) Ústavy) na první pohled koliduje s článkem 105 Římského statutu MTS, podle něhož „*je trest odnětí svobody závazný pro smluvní strany, které jej v žádném případě nesmějí měnit*“ (odst. 1), a článkem 110, který říká, že „*stát výkonu trestu nesmí osobu propustit na svobodu, dokud tato nevykoná celý trest uložený Soudem*“ (odst. 1). Prezident by totiž podle Ústavy mohl omilostnit či amnestovat i osoby, jež byly MTS odsouzeny a v České republice si odpykávají svůj trest. Kromě toho se právo milosti a amnestie může dostat do konfliktu, byť zde spíše nepřímého, s článkem 89 Římského statutu, který státům ukládá povinnost spolupracovat s MTS při zatčení a předání osob obviněných soudem, a to včetně osob, jež byly v tomto státě dříve omilostněny nebo amnestovány. Údajný rozpor mezi Ústavou a Římským statutem

není ve skutečnosti ani zdaleka nepřekonatelný. Za prvé, právo prezidenta udílet milost a vyhlášovat amnestii se primárně vztahuje na tresty vyhlášené českými soudy. Sankce uložené mimo Českou republiku mezinárodními trestními orgány tomuto režimu nepodléhají, neboť prezident nemůže měnit rozhodnutí orgánů, jež tvoří součást stejné soustavy orgánů jako on. K témuž závěru dospěly v minulosti i některé jiné státy, např. Belgie.

Za druhé, případné omilostnění či amnestování osoby, která se dopustila některého ze zločinů podle mezinárodního práva, by ze strany prezidenta představovalo jednání *ultra vires*. I prezident republiky coby ústavní činitel je totiž vázán článkem 1, odst. 2 Ústavy, podle něhož „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva“. Volnost jeho jednání při udílení milostí a vyhlásování amnestií je tak omezená obecnými zásadami mezinárodního trestního práva, včetně zásady obligatorního potrestání závažných zločinů. Jednání v rozporu s tímto principem by dokonce mohlo být chápáno jako výraz neochoty státu stíhat a trestat pachatele (ve smyslu článku 17 Římského statutu) nebo jako *ex post* schválení daného zločinu. Vyloučení zločinů podle mezinárodního práva z okruhu trestných činů, které mohou podléhat milosti a amnestii, je tak inherentně přítomno v člancích 62 a 63 Ústavy, a je třeba brát jej při výkladu těchto ustanovení v úvahu. Konečně za třetí, samo zakotvení práva udílet milost a vyhlášovat amnestie, bez explicitní zmínky o omezení tohoto práva, není porušením statutu MTS. Tím by případně byl až konkrétní akt prezidenta zastavující stíhání nebo rušící trest pachatele závažných zločinů. V kontextu demokratického právního řádu České republiky je ovšem realizace takového aktu jen těžko představitelná.

Imunita ústavních činitelů zakotvená v Ústavě (články 27, 65 a 86) údajně koliduje s článkem 27 Římského statutu, který stanoví, že „osoby zastávající funkce hlavy státu nebo vlády, člena vlády nebo poslance parlamentu /.../ nejsou v žádném případě vyňaty z trestní odpovědnosti podle /.../ statutu“ (odst. 1). Opět se jedná o kolizi pouze zdánlivou, a to z důvodů obdobných jako v předchozím případě. Za prvé, ustanovení o imunitě se týkají stíhání před českými soudy, nikoli před MTS. Ačkoli tedy čeští ústavní činitelé nemohou být, nedojde-li ke zbavení imunity, stíhání před českými soudy, jejich předání k MTS je představitelné. Za druhé, v souladu s článkem 1, odst. 2 Ústavy se imunity neuplatňují v případech, jež by odporovaly mezinárodně právním závazkům České republiky, tedy tehdy, je-li některý ústavní činitel podezřelý ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva. V takových situacích má Česká republika dokonce povinnost danou osobu stíhat, nebo ji předat k trestnímu stíhání jinam, např. k MTS. Konečně za třetí, samotné ústavní zakotvení imunit Římskému statutu opět neodporuje. V rozporu s ním by bylo až odmítnutí České republiky pachatele vydat k trestnímu stíhání MTS nebo je stíhat. Uvedené závěry odpovídají praxi některých států, např. Kostariky.

Celkově lze konstatovat, že Římský statut MTS je s Ústavou České republiky plně slučitelný, a mohl by tedy být ratifikován i bez její změny. Vzhledem k tomu, že tento závěr není zatím zcela jednotně přijímán, a soulad dokumentů by proto mohl vy-

volávat spory, jevílo by se nicméně užitečné promítnout výše popsaná omezení některých článků Ústavy (články 27, 62, 63, 65 a 86) a Listiny (článek 14), vyplývající z mezinárodního práva, do obou textů explicitně. Toto promítnutí lze realizovat dvěma způsoby: první spočívá v obecném uznání pravomoci MTS ve vztahu k České republice, druhý v opravě všech jednotlivých ustanovení, jež se tohoto vztahu týkají. První varianta by nemusela vnést do věci úplné jasno a navíc by zůstala striktně vázána na MTS. Vhodnější je proto zvolit variantu druhou a opravit všechny dotčené články tak, aby odrážely vývoj mezinárodního trestního práva týkající se nejzávažnějších zločinů. Formální změna Ústavy a Listiny by usnadnila ratifikaci Římského statutu, k němuž by následně mohlo dojít podle článku 10 i článku 10a Ústavy (režimem prezidentských smluv i režimem integračních smluv). Pokud by k takové změně obou dokumentů Parlament ČR nepřistoupil, bylo by vhodnější ratifikovat statut MTS podle článku 10a Ústavy, neboť integrační smlouvy mají v českém právním řádu pevnější postavení než smlouvy prezidentské. Nacházejí se totiž na stejné hierarchické úrovni jako ústavní zákony, a proto s výjimkou stavu ohrožení základních atributů demokratického státu nelze případný konflikt mezi těmito dvěma typy pramenů řešit jinak než použitím obecných interpretačních postupů *lex posterior derogat priori* a *lex specialis derogat generali* (zde by byl novější i speciálnější normou Římský statut). Ratifikace Římského statutu je tedy v České republice právně možná a dokonce se nabízí několik cest, jak ji realizovat.

Byla by ratifikace statutu MTS pro Českou republiku politicky nevýhodná?

Třetí argument proti ratifikaci statutu MTS upozorňuje na negativní **zahraničněpolitické důsledky**, jež by ratifikace údajně mohla mít. Zvláštní pozornost je v tomto kontextu věnována vztahu mezi MTS a jedním z našich hlavních spojenců, **USA**. USA původně zřízení stálého mezinárodního soudu podporovaly a významnou měrou se podílely na vypracování jeho statutu, později, zejména pak po nástupu prezidenta George W. Bushe, se ale jejich postoj změnil a z USA se stal nejhlasitější odpůrce MTS. Nepřátelské naladění vůči soudu kulminovalo v letech 2002–2003, kdy USA přijaly či prosadily sérii opatření namířených proti MTS (zákon ASPA – *American Servicemembers' Protection Act* umožňující útok na Haag v případě, kdy by tam byl vězněn některý americký občan; rezoluce Rady bezpečnosti 1422 z roku 2002 garantující vojákům mírových jednotek roční imunitu před stíháním soudy; řada bilaterálních „imunitních“ dohod znemožňující předání amerických občanů MTS). V dané době mohla skutečně ratifikace Římského statutu MTS, zvláště nedoprovázelo-li ji uzavření „imunitní“ dohody, vyvolat nespokojenost USA a v krajním případě až přijetí určitých sankcí (např. ukončení vojenské pomoci). O tom, že situace nicméně nikdy nebyla zcela vyhrocená, svědčí to, že i v letech 2002–2003 přistoupila k ratifikaci početná skupina států, včetně některých nám geograficky blízkých (Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko či Slovensko).

V posledních letech se navíc vztah USA k MTS poněkud změnil a nabyl daleko pragmatičtějších rozměrů. USA dále MTS aktivně nepodporují, jsou ale ochotny jej pasivně tolerovat a dokonce mu začínají projevovat omezenou důvěru. To se jasně ukázalo v březnu 2005, kdy USA svým zdržením se hlasování umožnily Radě bezpečnosti přijmout rezoluci vyzývající MTS k tomu, aby prošetřil závažné zločiny spáchané v súdánském Darfúru a aby stíhal osoby nesoucí za tyto zločiny odpovědnost. Obavy z toho, že by ratifikace Římského statutu mohla pro Českou republiku zhoršit vztahy s USA, jsou proto neopodstatněné. Svědčí o tom i to, že současná jednání o umístění raketové základny a radaru USA ve střední Evropě probíhají bez rozdílu se státem, který Římský statut neratifikoval (Česká republika), i se zemí, jež tak již učinila (Polsko). V případě ratifikace bude ale zřejmě České republice předložena žádost o uzavření bilaterální „imunitní“ dohody. Vzhledem k tomu, že žádný jiný stát EU kromě Rumunska tuto dohodu s USA nepodepsal (Rumunsko tak navíc učinilo v době, kdy ještě nebylo členem EU), měla by naše země důkladně zvážit, zda se chce stát prvním, kdo toto pravidlo naruší. A to tím spíše, že neuzavření dohody automaticky neznamená sankce; i ASPA, jež zakazuje poskytování vojenské pomoci státům, které s USA neuzavřely bilaterální „imunitní“ dohodu, totiž předvídá výjimku pro členské státy NATO včetně ČR. Pokud by se Česká republika navzdory všemu rozhodla dohodu podepsat, musí při její přípravě alespoň zohlednit řídicí principy EU, jež omezují smluvní volnost států a nařizují jim trvat na určitých základních zásadách legality.

Ratifikace statutu MTS navíc nabízí řadu politických výhod. První, nejdůležitější z nich se týká pozice České republiky v rámci *Evropské unie*. Ta MTS dlouhodobě aktivně podporuje a širokou ratifikaci jeho statutu označuje za jednu ze svých zahraničněpolitických priorit. K tomuto tématu bylo již přijato několik společných postojů a akčních plánů, jež se vztahují též na Českou republiku. Kromě toho zařazuje EU téma ratifikace Římského statutu pravidelně na pořad jednání s třetími státy a ustanovení o MTS bývají standardně zapojována do dvoustranných a vícestranných dohod o spolupráci, jež EU sjednává s partnery z jiných částí světa (např. Dohoda z Cotonou se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku, nebo dohody s Indonésií, Filipínami, Singapurem a Thajskem). Ratifikace statutu MTS tvoří též důležité téma v rámci evropské politiky sousedství zaměřené na země východní Evropy a Středomoří. Již dnes vzbuzuje skutečnost, že jeden z členských států EU není stranou MTS, značné rozpaky jak mezi státy EU, tak mimo Unii, a Česká republika je nezřídka konfrontovaná s dotazy týkajícími se našeho postoje k mezinárodní trestní spravedlnosti. Zvláště delikátní by se nicméně naše pozice, nedošlo-li by ještě k ratifikaci, stala v roce 2009, kdy bude ČR vykonávat předsednictví EU. V této době bude totiž nucena hájit a prosazovat politiku EU ve vztahu k MTS a veřejně vyzývat třetí státy k přistoupení k jeho statutu. Nebude-li ovšem sama ještě stranou statutu, hrozí, že její postoj bude působit nedůvěryhodně a svým způsobem až schizofrenně a že tím ztratí část svého zahraničně politického kreditu.

Další velkou výhodou ratifikace statutu MTS by pro Českou republiku bylo posílení prestiže a kredibility její *lidskoprávní zahraniční politiky*. Prosazování lidských

práv a šíření demokracie se dlouhodobě řadí mezi politické priority české diplomacie. Neochota zavázat se některými mezinárodními standardy v této oblasti, zejména právě standardy statutu MTS, ovšem vyvolává u zahraničních partnerů pochybnosti o tom, zda Česká republika myslí svou lidskoprávní angažovanost ve světě vážně, nebo se jedná jen o účelovou politickou rétoriku. Ratifikace Římského statutu z naší strany by tyto pochybnosti definitivně vyvrátila a ukázala Českou republiku jako stát, který lidská práva nejen prosazuje v zahraničí, ale také sám v plné míře respektuje a podporuje. Je tedy možné konstatovat, že ratifikace statutu MTS by Českou republiku nejen nepoškodila, ale dokonce by v mnoha ohledech pomohla zlepšit její pozici na mezinárodní scéně.

Závěr a doporučení

Česká republika je jediným členským státem Evropské unie, který dosud neratifikoval Římský statut Mezinárodního trestního soudu. Ratifikace tohoto dokumentu přitom pro naši zemi nepředstavuje hrozbu, nevyvolává nepřekonatelné problémy nesouladu statutu s českým právem a ze zahraničněpolitického hlediska je nepochybně výhodná. **Hlavní pozitiva**, jež by ratifikace přinesla, lze shrnout do následujících bodů:

Česká republika by získala možnost podílet se na chodu a dalším vývoji MTS, tedy nejvýznamnějšího orgánu mezinárodní spravedlnosti, jaký v současné době existuje.

Česká republika by spolurozhodovala o tom, zda se v roce 2009 mezi zločiny stíhatelné soudem zařadí zločin terorismu a jak bude případně tento zločin definován.

Česká republika by se mohla obracet na soud s případy, které podle jejího názoru zaslouží pozornost a v nichž by mělo dojít k zahájení stíhání.

Česká republika by se účastnila volby soudců, a měla by tak příležitost přímo ovlivnit složení soudu.

Česká republika by posílila ve shromáždění smluvních stran skupinu západních států, a dále by tak přispěla ke snížení rizika toho, že by tato skupina mohla být ve shromáždění přehlasována státy třetího světa.

Čeští občané by získali právo kandidovat na místa soudců, a tím by činnost soudu mohla ovlivnit i bohatá česká právní tradice; a naopak judikatura soudu by mohla tím spíše působit na právní řád České republiky.

Česká republika by se stala jedním ze států, které kontrolují činnost soudu a dohlížejí na to, aby se nezměnil z užitečného nástroje v nebezpečného pána.

Česká republika by uvedla svůj postoj do souladu s obecnými prioritami Evropské unie a usnadnila si pozici pro dobu, kdy bude vykonávat předsednickou funkci v EU.

Česká republika by posílila důvěryhodnost své lidskoprávní zahraniční politiky a ukončila by pochybnosti o své upřímnosti a sledovaných cílech.

Česká republika by se jasně a nedvojsmyslně přihlásila k hodnotám, na nichž je vystavena moderní evropská společnost, tedy ochraně lidských práv a zákazu beztrestnosti pachatelů zločinů podle mezinárodního práva, čímž by jen potvrdila svůj „návrat do Evropy“.

Vzhledem ke všem uvedeným pozitivům je zřejmé, že **ratifikace Římského statutu Mezinárodního trestního soudu plně odpovídá zahraničněpolitickým zájmům i ideovému směřování České republiky, a naše země by k ní proto měla co nejdříve přistoupit.**

Podrobnější literatura

Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu. Praha: C. H. Beck 2004.

Pavel Šturma: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.* Praha: Karolinum 2002.

Claus Kress, Flavia Lattanzi (eds.): *The Rome Statute and domestic legal orders, Vol. 1, General Aspects and Constitutional Issues, Vol. 2 Constitutional Issues, Cooperation and Enforcement.* Baden-Baden: Nomos Verlag 2000.

Florian Razesberger: *The International Criminal Court: the principle of complementarity.* Frankfurt an Main: Lang 2006.

William A. Schabas: *An introduction to the International Criminal Court. 3rd Edition.* Cambridge: Cambridge University Press 2007.